

Praznovszky Mihály megnyitó beszéde

Ez az esztendő évfordulók éve, de melyik nem az?

Gondoljunk vissza egy esztendőre, gondoljunk előre egyet vagy tízet – mindig találunk magunknak az irodalmi kultuszhoz valót emlékezni és ünnepelni valót.

Emlékezni és ünnepelni. Vigyázzunk a fogalmakra. Mert az újságok gyakran összekeverik, felületesek – az emlékezés, az elmúlásra való emlékezés nem ünnepelés. Az emlékezés méltóságteljes, hiteles, őszinte és az emberért és a műért és önmagunkért szól.

Ebben az évben sok ilyen feladatunk lesz. Madách 150 éve hunyt el. Határ Győző 100 éve született. Tolnay Klári is, ő egy kicsit a Felvidékhez is köthető. Kemény Zsigmond, Szigligeti Ede – két hatalmas alkotó, két hatalmas évforduló. (200 éve születtek.)

És ha külföldre tekintünk. Hrabal 100 éves, nekem nagy évforduló lesz mindenképpen, s ha nagyon magasra nézünk, akkor ott Shakespeare tündököl a maga évfordulójával. (vele kapcsolatban nem árt kicsit előregondolni 2016-ra sem!)

Hát ide kell elhelyeznünk Pósa Lajost 2014-ben, – nem Shakespeare mellé, csak a saját helyére, vissza, oda, ami őt megilleti. A feladat egyszerű, szép és fontos – és azt sem mondhatjuk, mi kezdjük el a mai nappal, hiszen van már legalább két évtizedes mentőmunkánk, még ha csak nagyon kis lépésekkel is!

Egy magyar irodalmi értékről kell megemlékeznünk; a helyén kezelnünk, foglalkoznunk vele. De mindezt megtétezi még valami: akarva akaratlan legelsőnek egy szót kell hozzátennünk, amit sokan nem szeretnek: Felvidék. Mivel Pósa ott született, Radnóton, Rimaszombat mellett, értelemszerű, hogy a felvidéki magyarnak az átlagnál fontosabb ez az évforduló: nem mintha eddig nem ők tették volna meg az első lépést Pósa visszahozataláért, verseinek újrakiadásáért, emlékünnepekkért, a hagyaték megóvásáért – a családdal együtt. A felvidéki magyarság, amikor emlékezik, önmagáért is teszi: anyanyelvéért, kultúrájáért, megmaradásáért.

Pósának nincs szent helye mint Petőfinek Kiskőrös, Madáchnak Alsósztrégova vagy Aranyak Nagyszalonta, de van néhány olyan helyi kötődése, amelyeknek a nevét látják majd a programfüzetben, amely remélhetőleg folyamatosan gyarapszik – nem a füzet, a programok.

A szülőföld folyamatosan és nagy súllyal van jelen, Rimaszombat, mint mindig, mint Petőfi, Tompa, és Mikszáth esetében, kitesz magáért. És a közvetlen magyar lakta környék is így tesz majd.

Örömmel látom Szeged nevét, hiszen Pósa annak a hihetetlenül gazdag és értékes irodalmi értéksornak a része, amely ott a 19. század közepétől kialakult. „Pósa Lajosnak helye volt és van Szegeden és a magyar művelődés történetében” – mondja Péter László, amikor Pósat Szegeden keresi 2000-ben, hogy méltó emlékjelet állítsanak neki.

És Pest következik, amely a több évtizedes életút és alkotó út helyszíne. Amikor Pósa Pestre ér végleg, akkor egy, a magyar kultúrát meghatározó izgalmas, tevékeny és hatásos szellemi közegbe érkezik, lesz annak egyenrangú tagja. E egy nagy kortársi alkotói közeg – mennyi mindenki veszi körül és mennyi mindenkihez tartozik az irodalom, a zene, a színház, a művészetek, az építészet hihetetlen gazdag világában, amit dualizmus néven emlegetünk. Ott az ő helye, alakja, személyisége mindenképpen! Csak egy rövid névsor a kortársak közül: Móricz, Krúdy, Mikszáth, Benedek Elek, Jókai, Gárdonyi, Tömörkény, Eötvös Károly, Móra, Lovik Károly, Thury Zoltán, Endrődi Sándor. Őket csak azért soroljam, milyen közegben és milyen elfogadottságban dolgozott Pósa Lajos, hiszen klasszikusaink mindannyian Az Én Újságom szerzői.

Ma mindenki tudja már végre, s ez a legnagyobb érdeme, hogy Pósa a gyermekköltészet megalapozója, meghatározója, nyugodtan mondhatjuk, megteremtője. Nemcsak a saját műveivel, hanem azzal, hogy a legjobb magyar alkotókat bevonta ebbe a jövőre olvasóit is

meghatározó szép feladatba. (Nagyon remélem, erről az elmúlt évben is szót ejtettek a Weöres Sándor évforduló kapcsán).

Ezeket a gyermekverseket adják újra, ezt mondják az óvodában, a meséit újraolvashatjuk, illusztrálják (néha túlrajzolják,) s messzemenően elismerik. Az Én Újságom több évtizedes és meghatározó pedagógiai súlyát is a szépirodalmon kívül. (A pedagógia történészek tán jobban, mint mi.)

Ezért nagyon aktuális ma Pósa a gyermekirodalom, az olvasás egészét és jövőjét illetően általában. Hadd idézzek ide egy fontos mondatot, ami az állításomat igazolja:

„Olyan bolond kort élünk, hogy ritka az olyan ember, aki a lelkét hozzá tudja idomítani a gyermekek gondolkodásához, és nem ritka az olyan gyerek, aki úgy gondolkozik mint egy öregember. A modern nevelés elrontotta gyermekeinket.” – Mindezt írta Mikszáth 1886-ban egy Pósa gyermekvers-kötetről gondolkozván. S higgyék el, most sokkal rosszabb a helyzet, mint 130 évvel ezelőtt! Talán újra kezdhetjük Pósával!

És ott van Monor, a végállomás, ahol a kultusz tárgyi jelei is sorakoznak már, és most főleg a fiatalokra koncentráló program sorozat.

Nem hagyhatom ki azt az intézményt sem, amely már felvette a nevét, ez a hódmezővásárhelyi gyermekkönyvtár, de itt látom Szentendre, Budakeszi, Eger, Putnok, Sárospatak településeket, akik már kész programokkal és dátumokkal vannak jelen az emlékfüzetben. (Mikszáth szülőföldjét még ide várom!)

Milyen legyen ez a megemlékezés, amire most szövetkezünk?

Először is legyen olvasnivaló, vehessük kézbe műveit. Beszélhetünk mi Pósáról, értékelhetjük, magyarázhatjuk, ha nincs, amit az olvasó kezébe adnunk. Nem nekünk kell hinnie az olvasónak, hanem Pósának. Verseinek, meséinek, történeteinek. E szempontból már most jól kezdődik az év, egyszerre két szép és fontos könyv is az önök kezébe kerül. A Táltos Kiadó pedig vagy húsz tematikus, szépen illusztrált Pósa könyvvel van jelen a könyvesboltokban, azt mondhatom, állandó jelleggel.

Másodjára legyen mértéktartó. Pósa Lajos helyét tudjuk a magyar irodalomban, a kánonban. Nem gúnyolódunk, nem figurázunk ki, elfogadjuk a tudomány korrekt vélekedését, de nem engedjük kidobni sem. Mikor voltunk olyan gazdagok, hogy csak úgy megszabaduljunk az értékeinktől? Hacsak ideológiai kényszer nem parancsolta ránk, de az igazi olvasó soha nem engedelmeskedik.

Tudunk válogatni és olvasni a gazdag Pósa szakirodalomban, helyesen ítélni és eligazodni az egykori ünneplés mértéktelen, túlzó mámoros szavai között. És tudjuk, mi a maradandó Pósa költészetéből, mi az, amin túllépett az idő, s mi az, ami megmaradt az emlékezetben, valamint azt is tudjuk, mi az, aminek meg kell maradnia az emlékezetben.

Nem kell nekünk hivatkoznunk igazolásért Bródy Sándorra, Kosztolányi Dezsőre, és nem kell nekünk elutasításért Komlós Aladárt olvasnunk az amúgy is kiszáradt „spenótban” (irodalomtörténeti kézikönyv) és nem kell a posztmodern végletes ítélezését sem elfogadnunk. Mi tudjuk Pósát a helyén keresni, értékeit megtalálni és megtartani.

Politikamentes Pósát és a megemlékezéseket akarunk. Éppen elégünk van az elmúlt évek kisajátító, aktuálpolitizáló, szélsőséges irodalmi megközelítéseiből. – Mindenki tiltakozzon, ha erről hall, hogy Pósából és életművéből nem valamiért, hanem valami ellen akarnak ügyet csinálni. Pósa Lajos költő – egyszerűen ennyit kell mondanunk, ha róla van szó.

Hiteles legyen a megemlékezésünk. Kerüljük el a felszínes ismeretközlést, annyi hiteles, felkészült ember van, aki tud szólni, előadni Pósáról. Az éves programunk nem a kezdete, hanem a folytatása annak, ami tíz-húsz éve elkezdődött, tisztességes emberek, könyvkiadók, könyvtárosok, szerkesztők jóvoltából. Ezt a folyamatot folytatjuk, s nem fejezzük be az év végén sem, a mi emlékezésünk a folyamatosság szóval is jellemezhető.

A mi megemlékezésünk felelősségteljes lesz, hiszen nagyrészt a fiataloknak szól, közöttük zajlik. Lesznek könnyű és szép perceink, amikor azokhoz szólunk Pósával és Pósáért, akik

értik is őt, olvassák is, és a teljes magyar értékes irodalmat kívánják az egyre szűkített tananyagon kívül életükbe beépíteni. De lesznek nehéz és drámai perceink, amikor azokhoz a fiatalokhoz szólunk, akik ma már nem olvasnak, elfelejtették a betűket, félnek megküzdeni a gondolatért, erőt kifejteni a megértésért, még Pósa könnyed rímei érdekében sem. Akiknek az olvasás nem élet-gazdagító élmény, hanem kerülendő szenvedés.

1930-ban Móra Ferenc Budapesten Pósa szobrának avatásáról megy haza, s egy kisfiúval találkozik, aki szintén ott volt. Szóba elegyedett vele, megkérdezte tőle, tudja-e, hogy ki volt Pósa Lajos? Hogyne, költő, – ragyog fel a kisfiú, majd rajongva hozzá fűzi: ő írta a verseket, a meséket a könyvünkben. Tovább lelkesedik: és még ő írta a földrajzkönyvet. S hogy határtalan örömét valahogy kifejezze, hozzá teszi: és még a számtankönyvet is ő írta! Én ilyen olvasókat szeretnék látni, érezni a Pósa Emlékév végén is, az önök segítségével, együtt munkálkodva, akik a programjaink végén még azt is elhiszik nekünk, hogy Pósa Lajos képes lenne még a számtankönyvet is megírni.

Elhangzott Budapestsen, 2014. január 31-én a Pósa Lajos Emlékév megnyitóján.